

Asia: VN/10378/2019

Lausuntopyyntö henkilötunnuksen uudistamista pohtineen työryhmän loppuraportista

Lausunnonantajan huomiot ehdotuksen vaikutuksista oman organisaation näkökulmasta

Toimintatapoihin liittyvät suorat ja epäsuorat vaikutukset

Suomen Asiakkuusmarkkinointiliitto ry (ASML) lausuu alla kohdittain työryhmän loppuraportista. ASML:n jäsenistöön kuuluu Suomen suurimmat asiakasrekisterit omaavat toimijat sekä erilaisia tietopalveluiden tarjoajia. ASML kiinnittää erityistä huomiota siihen, että suppeassa työryhmätyössä on käytännössä edetty ns. yhden vaihtoehdon rakenteeseen ja raportin valmistelu, siihen liittyvä kuuleminen ja vaikutusarvioinnit on tapahtunut suomalainen elinkeinoelämä täysin sivuuttaen. Laajalti vaikuttavan ehdotuksen valmisteluun tulisi kytkeytyä laajapohjainen valmistelu ja vaikutusarviointi alusta lähtien ja pitkin matkaa. Tällainen valmistelu antaa perustellun aiheen kysyä onko valmistelu tapahtunut hyvän hallinnon periaatteiden ja sitä koskevien säännösten mukaisesti.

Henkilötunnuksen mahdollistaminen nykyistä laajemmalle henkilöryhmälle on sinänsä kannatettava uudistus. Monilla yrityksillä ja yhteisöillä on erilaisia lakisääteisiä velvoitteita henkilöiden iän ja sukupuolitiedon suhteen, ja näiden velvoitteiden toteutuminen ei saa uudistuksessa vaarantua tai hankaloitua tarpeettomasti. Uudistuksen yhteydessä tulisi varmistaa, että ikä- ja sukupuolitiedot säilyisivät henkilöllisyysasiakirjaan merkittynä tietona, sillä sekä syntymäaika- että sukupuoli ovat keskeisiä kriteerejä arvioitaessa sitä, onko henkilöllisyysasiakirjan henkilö sama kuin asiakirjan esittävä henkilö. Jos yrityksille ja yhteisöille jätetään velvollisuus ja vastuu arvioida väestötietojärjestelmään tallennettujen henkilöllisyys- ja henkilötietojen luotettavuutta, lisää se merkittävästi näiden tahojen hallinnollista taakkaa.

Jatkotyössä tulisi myös konkreettisemmin avata sitä, miten käytännössä sukupuoli- ja ikätiedot haettaisiin väestötietojärjestelmästä erillisinä ominaisuustietoina ja millä tahoilla olisi oikeus käsitellä tai hankkia näitä tietoja. Uudistuksen yhteydessä olisi tärkeä varmistaa, että ne yritykset, jotka tarvitsevat ikä- ja sukupuolitietoja, saavat ne jatkossakin helposti ja ilman ylimääräisiä kustannuksia. Monille organisaatioille ja yrityksille on välttämätöntä ylläpitää ikätietoja sisältäviä

rekistereitä, tai varmistaa täysi-ikäisyys esimerkiksi luottokelpoisuuden arvioinnissa. Tiedot ovat monille yrityksille myös tärkeitä tilastollisen analytiikan parametreja.

Jatkotyössä tulisi ottaa yksityinen sektori vahvasti mukaan, tehdä vaihtoehtopunninta, vaikutus- ja kustannusarviot yksityiskohtaisemmin, selvittää huolellisesti sekä yksityiselle sektorille että kansalaisille aiheutuvat taloudelliset ja muut vaikutukset, ja etsiä kustannustehokkaampia ratkaisuja kuin koko henkilötunnuksen uusiminen raportissa ehdotetulla tavalla. Näkemyksemme mukaan uudistuksen ydintavoitteita olisi saavutettavissa uudistamalla henkilötunnusta esimerkiksi vain sen osalta, että se voitaisiin jatkossa antaa myös henkilöille, joiden syntymäaika ei ole tiedossa. Toimiva ratkaisu olisi myös pelkän sukupuolitiedon poistaminen henkilötunnuksesta, mikä paljon kustannustehokkaampi vaihtoehto kuin kokonaisvaltainen henkilötunnuksen uudistus.

Arvioidut kustannusvaikutukset

Alustavien arvioiden mukaan monille yksittäisille yrityksille kustannukset ovat vähintään useita miljoonia, ja koko yksityisen sektorin osalta miljardiluokkaa. Uudistus tarkoittaisi merkittäviä tietojärjestelmämuutoksia ja päällekkäisyystoimintojen muutostyötä ja ylläpitoa, vaikka merkkijono säilyisikin pituutensa osalta nykyistä vastaavana. Esimerkiksi ikätiedon rekisteröimiseen olisi luotava oma lisäkenttä yritysten tietojärjestelmiin. Kustannuksia lisäisi myös esimerkiksi lukuisiin online-asioinnin ja kaupankäynnin alustoihin tehtävät muutokset. Uudistus vaatisi suuria summia myös tietojärjestelmien testaamiseen ja varmistamiseen. Yrityksissä saatetaan käyttää henkilötunnusta useissa eri yhteyksissä henkilöiden yksilöimiseen lainsäädännön sallimalla tavalla, ja yhtä käyttötarkoitusta varten voi olla useampia tietojärjestelmiä, kuten esimerkiksi kanta-asiakasjärjestelmiä ja verkkokauppojen tietojärjestelmiä. Testaus ja varmistaminen tulisi tehdä jokaisessa järjestelmässä erikseen.

Uudistuksen myötä yritykset joutuisivat nyt poikkeuksellisessa taloudellisessa tilanteessa käyttämään runsaasti resursseja muutostyöhön sen sijaan, että voisivat keskittyä liiketoiminnan ylläpitämiseen ja kriisistä selviämiseen, joten jatkotyössä uudistuksen kustannuksia suhteessa uudistuksesta saataviin hyötyihin tulisi arvioida tarkemmin. Kokonaiskustannuksiltaan miljardiluokan hanketta ei tulisi edistää COVID-19 pandemiakriisin aikana, vaan olemassa olevat resurssit tulisi keskittää yhteiskunnallisen ja taloudellisen kriisin hoitamiseen.

Muut vaikutukset

Yrityksillä voi olla lakisääteisiä velvoitteita selvittää esimerkiksi henkilön vakituinen asuinpaikka. Uudistuksella ei saisi siten olla vaikutusta henkilön väestötietojärjestelmään merkittävään vakituisen asuinpaikkaan. Lisäksi jatkotyössä tulisi varmistua siitä, että eri lainsäädännöstä tulevien henkilön tunnistamista koskevien velvoitteiden ja uuden henkilötunnuksen yhteensovittaminen toteutuu, jos henkilötunnuksia annetaan henkilöille, joiden henkilöllisyydestä ei ole varmistettu. Työryhmän loppuraportin tavoitetilassa esitetään, että henkilötunnusta ei tarvitsisi jatkossa muuttaa, vaikka henkilöön liittyviä tietoja muutettaisiin. Jatkotyössä olisikin hyvä selvittää sitä, miten rekisterinpitäjät saisivat tällaisista muutoksista tiedon. Esimerkiksi jos tietty henkilö on henkilötunnusta

myönnettäessä todettu täysi-ikäiseksi, mutta myöhemmin saadun selvityksen perusteella selviäisi, että kyseinen henkilö onkin alaikäinen. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia yritysten ja yhteisöjen toiminnan lainmukaisuuteen tai tehtyjen sopimusten pätevyyyteen. Ikätieto on ylipäänsä tärkeä tekijä henkilön oikeustoimikelpoisuuden varmentamisessa.

Uudistukseen liittyviä tietosuojavaikutuksia ei ole pohdittu työryhmän loppuraportissa, vaan nämä ulottuvuudet on jätetty jatkotyöskentelylle. Jatkotyöskentelyssä tulisi ottaa huomioon se, että jos uuden henkilötunnuksen avulla ei enää suoraan saataisi esimerkiksi asiakkaaksi kirjautuvan henkilön ikätietoa, muuttuisi myös hyvin hankalaksi noudattaa GDPR:n ja kansallisen tietosuojalain vaatimusta siitä, että alle 13-vuotiaiden tietoja ei käsitellä ilman vanhempien suostumusta tietoyhteiskunnan palveluissa. Tärkeää olisi myös varmistaa, ettei vanhanmalliseen henkilötunnukseen kohdistuisi GDPR:n mukaisia rekisteröidyn oikeuksia tiedon oikaisemiseen, poistamiseen, käsittelyn rajoittamiseen tai vastustamiseen, eikä vanhanmallista henkilötunnusta pidettäisi virheellisenä tai vanhentuneena henkilötietona siirtymäajan jälkeenkään. Säilytysaikojen osalta vanhanmallinen henkilötunnus tulisi voida säilyttää niin kauan kuin yrityksellä on lakisääteinen oikeus tai velvollisuus sitä säilyttää. Yrityksiä ei tulisi velvoittaa takautuvasti muuttamaan vanhanmallisia henkilötunnuksia uusiksi, vaan yritysten rekistereissä voisi rekisteröidyillä olla rinnakkain sekä vanha että uusi henkilötunnus. Vanhat henkilötunnukset tulisi voida siis poistaa yritysten rekistereistä normaalien säilytysaikojen puitteissa. Uuden henkilötunnuksen ei myöskään tulisi olla GDPR 19 artiklan informointivelvoitteen piirissä, eikä yrityksiä tulisi velvoittaa informoimaan rekisteröityjä henkilötunnuksen muodon muuttumisesta.

Aikataulu ja siirtymäajat

Ajankohta huomioon ottaen uudistusta ei COVID-19 pandemian aiheuttamassa poikkeustilanteessa tulisi mielestämme viedä eteenpäin ehdotetussa laajuudessa. Mielestämme työryhmän kannattaisi jatkotyössä työstää optiona enemmänkin nykyisen järjestelmän kehittämistä tärkeimpien tavoitteiden saavuttamiseksi kuin henkilötunnuksen kokonaisvaltaista uudistamista. Näin mittavan tietojärjestelmämuutoksen läpivienti ehdotetussa aikataulussa nähdään epätodennäköisenä.

Jatkotyössä tulisi varmistaa, että valitusta muutosvaihtoehdosta riippumatta siirtymäaikana vanha henkilötunnus pystytään aukottomasti liittämään uuteen tunnuksen. Jos uudistus toteutettaisiin ehdotetussa laajuudessa, niin siirtymäajan tulisi olla mahdollisimman pitkä, ja myös ylimenoaikana olisi pystyttävä tukemaan sekä nykyistä että uutta versiota. Siirtymäajan tulisi kestää vähintään niin kauan, ettei kansalaisten tarvitsisi uusia voimassa olevia henkilöllisyysasiakirjoja ennen asiakirjojen päättymistä. Ne henkilöllisyysasiakirjat, joilla ei ole voimassaoloaikaa, tulisi voida päivittää ilman erillisiä kustannuksia.

Lopuksi ASML korostaa, että uudistuksen konteksti on nyt aivan toinen kuin alkuvalmistelun virkamiestyön aikana. Aivan olennaista on tässä kriittisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa, suppea esivalmistelu ja kuuleminen huomioiden, kyetä jatkotyössä aidosti kartoittamaan erilaisia vaihtoehtoisia toimintamalleja sekä jatkoaskelista päätettäessä arvioida perusteellisesti niitä ja niihin liittyviä muutosvaikutuksia ja kustannusvaikutuksia.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Ollberg Liisa
Asiakkuusmarkkinointiliitto ry